

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Кафедра історії української та зарубіжної музики
Навчальна лабораторія кафедри історії української та зарубіжної музики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
Маріанна ЧЕРНЯВСЬКА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Навчальна дисципліна «Музична критика»

Освітній рівень – I освітньо-професійний

Ступінь вищої освіти – Бакалавр

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО**

Кафедра історії української та зарубіжної музики

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

Навчальна дисципліна «Музична критика»

Освітній рівень – I освітньо-професійний

Ступінь вищої освіти – Бакалавр

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійна програма – Музикознавство та композиція

Харків – 2023

УДК

Друкується за рішенням Вченої ради Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (протокол №11 від 29 червня 2023 року)

Розробники:

Анфілова Світлана Геннадіївна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського;

Дербас Марина Олексіївна – завідувачка навчальної лабораторії кафедри історії української та зарубіжної музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Методичні рекомендації до Самостійної роботи студентів за навчальною дисципліною «Музична критика» для підготовки першого професійно-освітнього рівня вищої освіти. Ступінь «бакалавр». Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво». Освітньо-професійна програма «Музикознавство та композиція» / Харк. нац. університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 2023.

УДК

© Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В КУРСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА КРИТИКА»	5
2.	АНОТАЦІЇ ДО ВЕБІНАРІВ	8
2.1.	ВЕБІНАР АНДРІЯ КОРНЄВА «МИСТЕЦТВО І ЖУРНАЛІСТИКА: ЛІНІЇ ПЕРЕТИНУ»	8
2.2.	ВЕБІНАР ОЛЕНИ Д'ЯЧКОВОЇ «ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА»	9
3.	ДОДАТОК 1 РОЗШИФРОВКА ВЕБІНАРУ АНДРІЯ КОРНЄВА «МИСТЕЦТВО І ЖУРНАЛІСТИКА: ЛІНІЇ ПЕРЕТИНУ»	11
4.	ДОДАТОК 2 РОЗШИФРОВКА ВЕБІНАРУ ОЛЕНИ Д'ЯЧКОВОЇ «ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА»	19
5.	СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В КУРСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МУЗИЧНА КРИТИКА»

Запропоновані рекомендації створено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Вони є науково-методичним супроводом до самостійної роботи в курсі навчальної дисципліни «Музична критика», містять рекомендації щодо алгоритму самостійної роботи, текст лекції провідних фахівців в галузі критики та журналістики – представників вишів мистецької спрямованості, які були представлені в межах вебінарів «Музична журналістика. Таємниці майстерності», що відбулися у ХНУМ ім. І. П. Котляревського у 2021 році.

Мета курсу «Музична критика» полягає у наданні здобувачам теоретичних знань з музичної критики та журналістики, розвитку практичних навичок щодо різноманітних жанрів музично-критичної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми бакалавр повинен знати:

- теоретичні та методологічні засади музичної критики як професійної діяльності;
- принципи взаємодії музичної критики та музичної журналістики;
- провідні музично-критичні жанри, методи критичного аналізу та критерії музично-критичної оцінки;
- систему виражальних засобів різних типів журналістики;
- методологію підготовки радіо- та телепрограм за музичною тематикою;
- правила особистої поведінки музичного критика чи журналіста під час інтерв'ю, на концерті, в аудиторії;
- спеціальну термінологію для оперування одержаними знаннями;
- специфіку печатних та електронних ЗМІ.

Уміти:

- застосовувати теоретичні та історичні знання у своїй практичній діяльності;
- об'єктивно оцінювати художньо-естетичні якості сучасного мистецтва;
- аналізувати та надавати критичну оцінку різним явищам композиторського та виконавського мистецтва, діяльності музично-театральних та філармонічних установ, музично-просвітницьким програмам;
- самостійно писати критичні матеріали у різних жанрах;
- володіти літературно-поетичною мовою (усною та письмовою).

Велике значення в процесі засвоєння даної навчальної дисципліни має самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Музична критика» *передбачає*:

- поглиблене вивчення матеріалу навчальної дисципліни;
- виконання запропонованих завдань;
- опрацювання зразків музичної критики.

Для досягнення позитивного результату студенту *рекомендується*: спиратися на наступні положення:

1. Вивчення наукових джерел зі списку рекомендованих є головною частиною курсу. Втім, теми курсу «Музична критика і музична журналістика», «Сучасні форми музичної журналістики» не представлені в даних працях. Для поглибленого вивчення курсу для самостійної роботи студентів запропоновано відеозаписи і розшифровки **Вебінарів «Музична журналістика. Таємниці майстерності»**, які відбулися у ХНУМ ім. І. П. Котляревського у 2021 році за участю провідних спеціалістів і практиків з музичної журналістики – *Андрія Корнєва* (Харків), *Олени Д'ячкової* (Київ).

Андрій Корнєв – історик за першою освітою, культуролог-мистецтвознавець за науковим фахом (кандидат мистецтвознавства), журналіст, літератор (його книги віршів, прози, науково-популярні твори

друкувалися у видавництвах «Ранок», «Курсор», «Раритети України»). Двічі лауреат літературної премії ім. О. С. Масельського (м. Харків). Викладач ХДАДМ. Член творчих спілок – НСЖУ та НСХУ. Більше десяти років випускав єдине у Харкові щомісячне видання, присвячене виключно культурі й мистецтву – ПроАРТ (нині функціонує, як однойменна спільнота у Facebook).

Олена Д'ячков – музикознавець, кандидат мистецтвознавства, член НСКУ та Міжнародного музичного товариства (*National Musicological Society*), працює на кафедрі історії світової музики НМАУ ім. П. І. Чайковського. Веде журналістську діяльність і співпрацює з виданнями «День», «Дзеркало тижня», «Київський телеграф», «Критика», «Кур'єр муз», «Музика», «Профіль», «Сучасність», «Collegium», «Time».

2. Підготовка ґрунтується на планомірному щотижневому виконанні завдань та опрацюванні аудиторного матеріалу, чим не вирізняється від традиційних шкільних завдань з тією лише різницею, що у виші не передбачається постійне опитування студентів. Для виконання практичних завдань рекомендується навчальний посібник: Зінкевич О., Чекан Ю. *Музична критика: теорія та методика*. Чернівці: Книга – XXI, 2007. 424 с.

3. При опрацюванні зразків музичної критики під час самостійної роботи студентів рекомендується використовувати накопичені в останні роки архіви всеукраїнського конкурсу «**Арт-журналістика**», який проводиться в ХНУМ ім. І. П. Котляревського на кафедрі історії української та зарубіжної музики для студентів та здобувачів середньої ланки музичної освіти. З конкурсними роботами переможців можна ознайомитися на сайті університету за посиланням: <http://num.kharkiv.ua/konkurs-art-zhurnalistika-2023>.

2. АНОТАЦІЇ ДО ВЕБІНАРІВ

2.1. Вебінар *Андрія Корнєва*

«Мистецтво і журналістика: лінії перетину»

Арт-журналістика, і зокрема музична журналістика, стоять на перетині журналістики як самостійної сфери діяльності і мистецтвознавства/музикознавства. «Ази журналістики» засвоїти потрібно, перш за все, в практичному сенсі і потім вже поєднати з професійними знаннями музикознавця – такий шлях пропонує Андрій Корнєв. Головні журналістські інструменти включають в себе знання базових основних жанрів: новин, репортажу, інтерв'ю. А. Корнєв побудував свій Вебінар як діалог-дискусію зі слухачами, розкриваючи через питання і відповіді закономірності трьох жанрів журналістики. Зокрема, базовий принцип новин – це «Що? Де? Коли?», а в репортажі потрібно бути «очами і вухами» і описати будь-яке явище достовірно. Андрій Корнєв піднімає такі питання: чи можливо залучати критику в репортажі?; чи можливий монотематизм в репортажі?

Жанри – це класична основа, а в сучасному світі відбувається їх злам і трансформація, йдуть процеси «розмивання», де кордони жанрів перетинаються один одним. Зазвичай усі названі жанри тісно взаємопов'язані й «працюють» сумісно, але завжди у цьому комплексі є домінуючі. Сьогодні в новинах цінується унікальність і оригінальність, допускається можливість емоційного забарвлення. Жанр репортажу повсякчас заходить на територію іншого жанру – рецензії, оскільки автори вважають доцільним висловити свою особисту критично-емоційну думку. Одними із фундаментальних можуть вважатися питання об'єктивності репортажу, мірі суб'єктивізму та емоційності у блогерській подачі, ролі аналітики у ґрунтовному об'єктивному описі події.

Жанр інтерв'ю – один із надскладних жанрів, який потребує миттєвих реакцій і мобільності від журналістів. А чи можна «нападати», чи можна вести гострі дискусії? Свої міркування висловлює Андрій Корнєв у Вебінарі.

2.2. Вебінар Олени Д'ячкової :«Інтернет-журналістика»

(Д'ячкова О. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри світової музики НМАУ ім. П. І. Чайковського)

В наш час впевнено можна констатувати, що майже вся діяльність музичного критика / журналіста пов'язана з Інтернет-простором. Нові технології відкрили неосяжні горизонти для музично-критичної спільноти як професійної, так і аматорської. Активізація аматорів в цій царині теж є прикметою нашого часу. Адже корисно познайомитися після прослуховування нового твору або концерту не тільки з рецензією критика/журналіста, а й з коментарями, враженнями поціновувачів, слухачів музики. Перед професійним музичним критиком/журналістом постають нові виклики щодо навичок і умінь у користуванні якомога більшим спектром можливостей Інтернету в окремій сфері діяльності. Для вирішення проблеми існує чимала кількість навчальних онлайн-курсів, відкриті різні шляхи самонавчання.

Вебінар О. Д'ячкової є дуже цікавим; він містить багато інформації щодо інструментарію сучасного музичного критика/журналіста. Поради із володіння відомими інтернет-ресурсами поєднуються із рекомендаціями щодо створення і впровадження самостійної діяльності в Інтернет-просторі з метою музично-критичного осмислення і публічного висловлювання власних думок, оцінок, суджень або створення платформ для обговорення культурних подій.

Перша частина Вебінару складається з трьох розділів, в яких розглянуто загальні функції інтернет-простору: Інтернет як ресурс інформації, Інтернет як простір комунікації, Інтернет як інструмент соціальної автопрезентації.

В першому розділі О. Д'ячкова зупиняється на великих перевагах Інтернету з точки зору інформаційного архіву, зручного словникового інструмента. Також пропонується декілька важливих ресурсів щодо пошуку необхідного музичного контенту і раритетних видань різних країн світу.

Відштовхнувшись від наданих адрес, кожний зацікавлений користувач має змогу продовжувати і заглиблюватися у тематичні пошуки власноруч. В цьому контексті перед критиком/журналістом постає зовсім нова задача: перевірка інформації.

В другому розділі Вебінару пропонується звернути увагу на швидкість і зміни інформаційного трафіку, в результаті чого інформація може бути втрачена, і для тримання «руки на пульсі» культурних подій постає завдання для критиків/журналістів вести моніторинг стрічки новин. Також розглянуто такі інструменти комунікації, як різні доступні месенджери, форуми класичної музики, зокрема міжнародні.

В третьому розділі акцентується увага на важливості авторських сторінок в соціальних мережах і створенні власних блогів та сайтів для музичного критика/журналіста, насамперед у найбільшій їхній кількості.

В другій частині Вебінару О. Д'ячкова зупиняється на викликах інтернет-простору сьогодення та розглядає питання створення цікавого контенту, питання репостів, питання «вірусного» контенту і запобігання плагіату. Визначено стратегії самореалізації музичного критика/журналіста в іпостасях «блогер», «кореспондент», «кореспондент-блогер», «автор спеціалізованого сайту», наведено приклади вдалих стратегій в українській музичній критиці.

Третя частина Вебінару присвячена тактиці музичного критика/журналіста з пропозиціями щодо налагодження самопрезентації.

Додаток 2 в заключному розділі містить посилання на відомі медіа, цікаві блоги музичних критиків, платформи із зібранням музичних Інтернет-ресурсів, програму з антиплагіату.

ДОДАТОК 1

Розшифровка Вебінару Андрія Корнєва

«Мистецтво і журналістика: лінії перетину»

Вебінар відбувся 7 квітня 2021 р. на платформі Zoom. Посилання на Вебінар:

https://drive.google.com/drive/folders/1LzhgSq3JhCL3GI9ZOuOK9bKC3b9tZ_f

А. Корнєв: Доброго дня. Мене звать Андрій Корнєв. Я – історик, культуролог, кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри теорії і історії мистецтв. Кажу це не для того, щоб вас налякати чи показати свою зверхність, але щоб продемонструвати, що в мене є можливість працювати в різних галузях гуманітаристики. Це мої інструменти. Чим більше подібних інструментів, тим більше можливостей проявити себе, пливати далі неспокойним морем гуманітаристики. Я вважаю дуже важливим, що ви захотіли поповнити свій інструментарій, взявши участь в нашому вебінарі.

Я вже близько 15 років викладаю цю дисципліну (арт-журналістика – *прим. ред.*), хоча точніше було б сказати, що я працюю разом зі студентами в цій галузі. Це абсолютно практична галузь. Хоча за учбовим планом мають бути певні лекції та теорія, їх неможливо відірвати від практики. Взагалі журналістика це суто практичні речі.

Ця дисципліна в нашому вузі триває тільки один семестр. Коли я зустрічаюсь вперше зі студентами, то кажу: «У мене для вас, панове, є дві новини. Перша хороша, друга – не погана, але це новина для перевірки себе. Гарна полягає в тому, що я вас навчу і дам базу, керуючись якою ви зможете писати різноманітні матеріали. Тому можна сказати, що за півроку я зроблю з вас журналістів, певною мірою. Писали ви до цього чи ні – не має різниці. Ви будете вміти. Що стосується другої новини, скажу про неї трохи пізніше».

Базові основи журналістики можна викласти і за півгодини. Основні жанри, на яких тримається журналістика: новини, репортаж, інтерв'ю. Відповідно, якщо ви знаєте базові принципи цих жанрів, ви зможете в них

працювати. Зараз ми разом з вами їх викладемо. Але принцип, за яким я працюю із студентами і взагалі слухачами, – це не «голова професора Дойля», що віщає з екрану. Це діалог, до якого я і зараз вас закликаю.

Візьмемо жанр новини. Як на вашу думку, що в ньому головне?

Слухачі:

- Актуальність.

- Безпристрасність.

- Оперативність.

- Достовірність.

- Інформативність.

- Лаконічність.

- Стиль подачі (залежить від аудиторії, стосується лексики викладу новини).

А. Корнєв: Тож було викладено близько десяти рис, які відносяться не тільки до жанру новини, але й до репортажу, і до інтерв'ю (наприклад, достовірність є одним з правил журналістики як професії).

Шановні друзі, базовими принципами новин є триада «Що? Де? Коли?» і лаконізм, бо якщо в матеріалі буде переважати оглядовість, то це вже перетворюється на репортаж. Жанри – це класика, база, а що відбувається з ними в сучасному світі ми розглянемо пізніше.

Тоді давайте перейдемо до репортажу. Які, на вашу думку, базові принципи і підходи до його написання?

Слухач: Вважаю, головне – це монотематизм. Тобто репортаж повинен стосуватись окремої, окресленої тематики, аби не розтікатись думкою.

А. Корнєв: Цікава ситуація, адже в мистецькому просторі коїться синкретизм, що є особливістю нашої епохи. Тому досить важко дотримуватись однієї теми протягом репортажу.

Слухач: Емоційна подача в залежності від події.

А. Корнєв.: Дуже цікава думка, яку слід обговорити надалі.

Слухач: Якщо мати на увазі репортаж в класичному сенсі, то він зазвичай ведеться безпосередньо з місця події і описує конкретну подію чи явище. Можуть залучатись короткі опитування тих, хто проводить захід або учасників процесу.

Слухачі: На відміну від жанру новини, в репортажі окрім «Що? Де? Коли?» повинне бути і «Як?». Певні подробиці, яких не так мало, як в новинах. Репортаж мусить бути більший в своїх масштабах.

А. Корнєв: Опрацюємо те, що ви накидали. Базовими принципами репортажу є те, що ви повинні стати «вухами і очима». Інша справа як користуватись ними? Перший момент, треба бути присутнім безпосередньо. Другий момент, повинна поставати картинка того, що відбувається, мусить бути присутня описовість. А ось можливість емоційного вкладу відкриває простір для дискусії, розпочату не нами. Якщо ми беремось читати підручники з журналістики – російські, українські, американські (зізнаюсь чесно – в перекладі) – всюди зазначено, що емоційну подачу слід вимикати. Репортер має бути відстороненим від події. Не втручатись в картинку, бути за кадром. Тому як я і сказав – «очі і вуха».

Як подавати картинку, коли ти не в ній? Залучати інших присутніх. Таким чином ви дотримуетесь правила правдивості інформації. Ви наводите протилежні погляди на подію, яка відбувається. Для цього надається слово різним учасникам заходу. При можливості берете коментарі безпосередньо у виконавців дії, чи підключаєте критичні зауваження в репортажі.

Чи можна залучати критику в репортажі? Це теж питання для дискусії. Вважається, що місія репортажу – зацікавити людину, аби вона склала свою власну думку. Емоційна оцінка журналіста – це нав'язування його погляду.

Класичні умови для репортажу саме такі:

Ви залишаєтесь за кадром. В кадрі є виконавці, ведучі заходу та відвідувачі. Їх різноманітні оцінки можна включити до репортажу. А ви – тільки «очі і вуха», але не голос.

Пізніше я ще повернусь до теми емоційності, яку зараз підняли.

Третій важливий жанр – це інтерв'ю. Які у вас варіанти, щодо нього?

Слухач: В будь-якому інтерв'ю необхідно викликати людину на вільне спілкування.

Слухач: Необхідно не нав'язувати власної думки інтерв'юєра ні читачеві, ні тому, в кого береться інтерв'ю.

А. Корнєв: Так, ви праві. Цей принцип спільний з репортажем. Хоча ти знаходишся в кадрі необхідно побудувати спілкування так, ніби тебе там немає.

Слухач: Необхідно аби інтерв'юєр на 60–70% уявляв, про що буде оповідь в інтерв'ю. Підготовка – це одна з базових основ.

Слухач: Ще хотілось би додати, що необхідно запобігати агресивності в підході, аби не перетягувати увагу на себе. Цьому сприяє добра підготовка до інтерв'ю, яке починається не з моменту, де ви вмикаєте камеру чи диктофон, а тоді, коли ви збираєте матеріали, щоб його провести. От що важливо!

А. Корнєв: В принципі, базові моменти вже прозвучали від присутнього товариства. Дійсно, в результаті інтерв'ю ми маємо побачити живу людину в її рефлексіях, в її реакціях, в її розмаїтті. Тоді вийде робота екстракласу. Максимальне розкриття людини – це надзавдання, до якого треба прагнути.

Отже 20 хвилин нашої лекції зайняв процес викладу принципів провідних жанрів класичної журналістики. А тепер цю схему ми будемо ламати, просто поглянувши правді в очі. Базові принципи, перелічені в підручниках, надрукованих ще наприкінці ХХ ст. або на початку ХХІ ст., виявляються застарілими. Сьогодні порушуються усталені межі, усталені рамки та норми.

Ми знову повернемося до початку і подивимось, в чому справа. Можливість миттєвого поширення новин Інтернетом внесли суттєві корективи в подачу жанру в цілому. На нас інтернет-простір скинув лавину інформації, в якій окремі новини тонуть. Як же зробити, щоб саме ваша

інформація виплила з цього новинного цунамі і дійшла до слухачів або читачів? Новина починає розширюватись, до тріади «Що? Де? Коли?» додається описовість, яка наближує жанр до репортажу.

Навіщо це робити? Аби одразу зацікавити читача новиною, а не власне репортажем, що традиційно продовжував її як доповнення. Новина з'являється, коли подія тільки сталась, за допомогою ж описовості утримується увага людей.

Як це відбувається на практиці? Необхідно знайти щось цікаве в цій новині, викласти її в унікальній манері, зробити щось оригінальне. Саме тут залучаються емоції, хоча раніше вони сприймалися як непоєднані з новиною речі. Чи правильно це, чи ні? Я вважаю, що припустимо.

Інша справа, що багато що залежить від автора. Так, у новини зараз є автор. Раніше журналіст-новинар, який мав доставати ці новини, стикався з професійною проблемою пошуку та розповсюдженням інформації. Але його прізвище залишалось «за кадром», адже жанр не передбачав авторства. Тепер це змінилось. Зараз, нажаль, направо і наліво користуються забороненими прийомами. Один з них – подача неправдивої інформації під виглядом новини, задля привертання уваги потенційного читача.

Відповідно змінюється репортаж. Якщо раніше жанр спирався на правило «вуха та очі» як головне в подачі матеріалу, то тепер додається ще й голос самого репортера, що оцінює, висловлює свою думку з приводу побаченого, почутого. Тобто репортаж заходить на територію іншого жанру – рецензії. Раніше цього не припускалось, тепер – дозволяється. Відповідно, емоційне наповнення стає нормою.

Чи може репортер, відвідавши концерт, сказати: «Мені не сподобалось»? Раніше в репортажі це було заборонено. Інша справа, що в ньому могли прозвучати (і це підкреслювалось правилами журналістики) різні погляди на подію. Тобто якщо в репортаж ви вставляєте негативний відгук – ви маєте на це право, але прописана необхідність пошуку та висловлення протилежної думки. Таким чином реалізується основне правило

журналістики – об’єктивність, яка іноді трактувалась механістично: поганий відгук повинен врівноважуватись гарним.

Але якщо концерт дійсно був поганий? Якщо таку думку висловив фахівець, що розуміється на специфіці конкретного виконання, то вона матиме більшу ціннісну вагу, аніж реакція глядача, що вперше потрапив до концертної зали і перебуває у захваті від атмосфери, звучання оркестру, тощо.

Ще одним питанням є блогерська діяльність, яка є окремим журналістським явищем, існуючим на сьогоднішній день. І не визнавати це явище є неправильним. Воно є. Блогерство – це взагалі цілковито суб’єктивне трактування тих, чи інших моментів. І блогерський стиль – суб’єктивістський та емоційний.

Інша справа, що суб’єктивна думка блогерів, які є фахівцями в конкретному напрямку, наближається до аналітики. А чи буває несуб’єктивна аналітика? Ні. Аналітика пов’язана з людиною, тому завжди буде суб’єктивною. Об’єктивація ж полягає в тому, що як і в репортажі ви можете виходити на авансцену як автор матеріалу; говорити, що вам не сподобалось, але пояснити чому. Необхідним залишається правило аргументації.

Тоді людина, яка подивиться, прочитає ваш репортаж, прийде сама на цей концерт, виставу або кіно, і потім скаже: «От дурний цей репортер! Нічого він не зрозумів! Все що він сказав – неправда». Але це вже не ваша вина, як автора. Вас будуть оцінювати, як і будь-який матеріал, де б він не вийшов – в Інтернеті, газеті, на радіо. Читач має право погодитись або не погодитись, не стільки з вами особисто, як з вашою позицією.

Інтерв’ю. Я почну з сучасної проблеми, що стосується гаджетів. Пояснюючи її, почну з мого улюбленого автора – Г. Г. Маркеса. Між іншим, як жартував ще один мій улюблений автор Сергій Довлатов, який багато років пропрацював журналістом та знався на професії, у творі «Компроміс»

описує свою практику. Там є діалог з дівчиною, яка випадково потрапляє в редакцію газети і питає:

– Чи правда, що всі журналісти мріють написати роман?

– Ні. – збрехав Я».

Майже всі талановиті письменники ХХ століття пройшли спочатку через журналістику, в тому числі й Г. Г. Маркес. В одному з останніх інтерв'ю в його житті він сказав: «Читаю я сучасні інтерв'ю і мені в більшості своїй вони не цікаві. От ми колись, не маючи навіть диктофонів, а лише олівець і блокнот, робили класні інтерв'ю».

І дійсно, ці інтерв'ю – цікавіші за сучасні, що записані на цифрові носії, на ті ж диктофони і таке інше. На початку фраза Маркеса викликала в мене критичні емоції. Я думав: «Все ж таки навіть Маркес не зміг уникнути старечого бурчання. Навіть з олівцем і блокнотиком йому все подобалось, бо він був молодий, бо був драйв, а зараз старий і все, що читає, йому не цікаво». Пізніше я постійно повертався подумки до цих слів, і, здається, вловив те, що Маркес не встиг пояснити, бо я сам стикаюся з цим фактом в інтерв'ю, взятих молодими журналістами.

Як на мене, причина в тому, що журналісти нової генерації занадто покладаються на технології. Навіть якщо вони готуються до інтерв'ю (а часто, на жаль, приходять не підготовлені для спілкування з людиною, з якої вони повинні не просто витягнути відповіді, а дати «розкритись»), підготували питання, приходять, вмикають телефон, записали, розшифрували запис, виклали письмово. Здавалось би – все! Але ж не ти тоді взяв інтерв'ю, а гаджет його взяв за тебе. Так, твоїми питаннями, але не ти, бо інтерв'ю – це жива бесіда, коли ви є співрозмовниками.

Я, насправді, вважаю інтерв'ю найскладнішим жанром журналістики. Важчим набагато за репортаж. Хоча здавалось б – прийшов і поговорив. Щоб зробити гарне інтерв'ю в цій розмові треба миттєво реагувати на якісь непередбачувані моменти, змінюватись самому. І вищий пілотаж в умінні відчутти момент, коли треба розпочати дискусію з візаві, а коли замовкнути і

«відійти в сторону», дати людині виговоритись. При тому необхідно вести бесіду так, аби не випинати себе в кадрі.

А чи можна нападати? Виявляти агресію? Чи може інтерв'ю бути гострим з обох сторін? Може, але інтерв'ю базується на психології спілкування, і треба розуміти, що хоч дискусія вийде цікавою, частково співрозмовник закриється і для вас, і для аудиторії. Провальні інтерв'ю бувають навіть в непоганих журналістів.

Як приклад можна навести інтерв'ю Д. Гордона із Сергієм Маковецьким, колишнім киянином і, я вважаю, одним з найталановитіших акторів сучасного кіно. Д. Гордон провів його так невдало, що Маковецький перервав його і геть пішов зі студії. Пропоную вам подивитись його і відповісти для себе, в чому була помилка інтерв'юєра. Це буде вашим домашнім завданням.

Дякую за увагу!

ДОДАТОК 2

Розшифровка Вебінару Олени Д'ячкової «Інтернет-журналістика»

Вебінар відбувся 15 квітня, 2021 р. Посилання на Вебінар:

https://drive.google.com/drive/folders/1LzhgSq3JhCL3GI9ZQuQK9bKC3b_9tZ_f

Інтернет-простір можна охарактеризувати за трьома позиціями/функціями:

- ресурс інформації;
- простір комунікації;
- інструмент соціальної автопрезентації.

Інтернет як ресурс інформації

Власне, Інтернет – це велике сховище, архів, яким ми можемо користуватися. На презентації, в досить символічній формі, представлені інтернет-архіви, що зараз існують:

- Вікіпедія – містить багато відомостей на різних мовах (цікаво, що інформація відрізняється в залежності від мови) і має функцію редагування;
- Словник української мови – можна задати в пошук будь-яке слово і побачити його значення та правильне написання. Такі словники існують для всіх мов світу;
- як приклад спеціалізованого контенту – сайт *Classic-Online* – зберігає найбільшу колекцію записів та нот музичних творів;
- відомий *Internet Archive* – містить посилання на архівні документи: газети, журнали, цінні раритетні видання різних країн світу від Англії до Австралії.

Звісно, це лише кілька прикладів таких ресурсів.

Отже, Інтернет сьогодні є великим цифровим архівом. Завдяки тому, що він зараз є легкодоступним, він зобов'язує нас вбирати велику кількість інформації і, відповідно, перевіряти її. Раніше, вивчаючи якийсь твір, ми довго шукали інформацію про нього, ноти, пов'язані з ним висловлювання

тощо. Зараз контекст нашої критичної і наукової діяльності докорінно змінився. Це потрібно обов'язково враховувати. Тепер писати за старими шаблонами радянських часів не можна. Тож, Інтернет, як великий цифровий архів, зобов'язує до більш ретельного та критичного підходу. Про це варто пам'ятати.

Інтернет як простір комунікації

Незважаючи на всю фундаментальність цифрового архіву, парадокс Інтернету полягає в тому, що надвікове і позачасове знаходиться в поєднанні зі швидкоплинним і миттєвим. Минуле потрапляє в залежність від теперішнього і навіть може бути ним знищено. Уявимо, що якомусь сайту не вистачає грошей і проєкт закривається. Весь фонд статей, архівів, загалом інформації, що була доступна багато років, раптово зникає. Користувач вже не може зайти на сайт, користуватись ним, продовжувати свою наукову діяльність спираючись на цей архів.

Інформація в Інтернеті знаходиться в постійному оновленні. І саме це оновлення є сутністю інтернет-індустрії і інтернет-прибутку. Адже, продається саме інформаційний трафік, що відбувається між комп'ютерами та стимулює інформаційний обмін між людьми.

Постійне семантичне оновлення інформації є для цієї системи важливим. Але чому людство так впало в залежність від цього? Тому щопізнання нового та потреба бути постійно в курсі інформаційних оновлень є запорукою виживання людства. Воно вкладене у нас на підсвідомості і є базовою потребою, як потреба в їжі, розвагах, сні, відпочинку і т.п. Отже, потребою людини бути у курсі подій часто спекулюють в Інтернеті. Та й інформаційний обмін може бути побудований зовсім не за правилами журналістики.

У нас є стрічка новин, що постійно оновлюється. На будь-якому поштовому сервісі, навіть на зробленому власноруч сайті. Вона постійно пропонує переходити на ті чи інші новини, оцінювати, шукати нове. Оновлюваність є важливим моментом, що пропонує людині інформаційний

скролінг. Людина отримує відчуття ситості і задоволення від того, що вона багато знає. Звісно, інше питання: якої якості ця інформація. Сам факт наявності цієї стрічки новин – є дуже важливим моментом в Інтернеті і це потрібно відслідковувати, особливо критикам.

Далі ми бачимо, що інформаційний обмін активно реалізований і у різноманітних месенджерах, таких як *ZOOM*, *Skype*, *Google-meet* та багато інших. Месенджери виконують важливу функцію комунікації. У будь-який час ви з друзями і колегами залишаєтесь на зв'язку. Людині дуже важливо це відчувати. Ця можливість сигналізує, що все в порядку, що «я в безпеці».

Інший варіант обміну інформацією – це форуми класичної музики. Вони виконують наполовину інформативну, наполовину розважальну функцію. Кожен учасник, даючи поради, може відчутти себе експертом. В той же час він звертається до інших з будь-яким питанням та отримує кваліфіковану відповідь. Людина долучається до спілкування (як клуб за інтересами) і відчуває, що час витрачено не даремно. Користувач оточує себе розумними людьми і обговорює з ними важливі речі. Тож, форуми насправді є дуже корисними, завдяки своїй багатофункціональності.

Як це впливає на музичну критику? Напряму. Наприклад, *Telegram*-канал зі своєю замкнутою структурою утворює додаткові ресурси поширення інформації, яку автори не можуть оприлюднити на відомих сайтах. Форуми дозволяють перевірити ту чи іншу публікацію. Ви можете поставити її на обговорення і очікувати реакцію людей. Якщо вам не вистачає власних знань для написання статті, ви завжди можете там її обговорити. До речі, багато професійних сайтів використовують принцип форумів і обговорення публікації. І звісно, щоб бути активним учасником міжнародних форумів, варто вивчати іноземні мови.

Інструмент соціальної автопрезентації

Комунікація зі світовим суспільством на рівні особистості пов'язана з самопрезентацією себе у світовому просторі. На екзистенційному рівні вона задовольняє такі важливі для людської свідомості запити, як бути почутим,

бути поміченим, бути визнаним. Ці психологічні потреби складають основу соціальних мереж. Система власних сторінок, лайків, підписників культивує імідж зірки, якою може стати кожен. Існує дуже багато різних прикладів самопрезентації. Кожна з соціальних мереж – це різний жанр самовираження:

- *Facebook* – персональний імідж,
- *Instagram* – вміння фотографувати і писати лаконічні тексти,
- *Twitter* – ділове спілкування.

На глобальному рівні потреба бути почутим і представленим може задовольнятися за допомогою ведення власних сторінок. Є декілька традицій в цьому напрямку: ви можете найняти інтернет-спеціалістів або зробити це власноруч. До речі, навіть сайт. Ви можете звернутись до конструкторів сайтів і створити своє персональне портфоліо та доповнити його посиланнями на інші мережі.

Виклики Інтернет-простору сьогодення

Виходячи з цих трьох «особистостей» Інтернету, що були описані вище, ми можемо окреслити виклики сучасного інтернет-простору для музичної критики:

- Великий *background* будь-якої інформації: подолання локальності та часової залежності.

Коли ви тільки розміщуєте невеличку фразу про той чи інший контент в Інтернеті, виникає *background* у вигляді маси публікацій, що можуть бути пов'язані з темою вашого допису в мережі. Інформаційні публікації дуже інтенсивно долають локальну природу та часову залежність. Прямо зараз ви можете знайти на сайті Музичної Академії новини про Л. Грабовського і подивитись його концерти – це свідчить про те, що географічних меж не існує. Це треба враховувати. Якщо ви хочете створити дійсно важливий контент, який не потоне в морі інформації, потрібно стилістично відповідати та бути цікавим для людей суміжних поглядів у будь-якому куточку земної

кулі. У цьому є серйозний виклик для сучасної журналістки. Перед критиком постає складне питання: як створити цікавий контент?

Інша позиція пов'язана з тим, що долається фактор часу, оскільки в Інтернеті зберігається багато інформації. Якщо ви шукаєте в *Google* «Грабовський», ви знайдете публікації 1960-х років, кінця 1990-х, побачите, що відбувається в його творчому житті сьогодні. Отже, писати про Л. Грабовського сьогодні, враховуючи цей великий *background*, стає надзвичайно важко. Перед тим, як приступити до будь-якого тексту, потрібно розрахувати, як це буде звучати у великому контексті. До того ж варто подумати, який меседж буде спрямовано поза часом, чим стаття може «зачепити»?

Важливо шукати та аналізувати й конкурентів. В цьому є серйозний виклик до глибини і стилю публікації. Все одно потрібно проявляти сміливість та писати. Будь-який текст важливий, це є додатковий сенс, що характеризує наш час і впливає на розвиток подій.

- Система репостів – питання унікальності інформації, та інформаційної достовірності

Постійне інформаційне оновлення. Метод поширення інформації, що нагадує модель вірусної хвороби – система репостів, копії-паст. Неможливо відслідкувати всі репости, тож, можна вважати, що та чи інша інформація більше ніколи не зникне. Цю систему можна використовувати з недоброчесними намірами, що призводить до інформаційної війни (до речі, ми можемо спостерігати це на прикладі ситуації в нашій країні). Чимало інформації включають фейкові, недостовірні матеріали, з вірусним контентом, що швидко розповсюджується. Протидія вірусному поширенню інформації є, і вона пов'язана з правилами журналістики та критики про перевірку інформації. Тут можуть бути залучені всі параметри, що вже були описані: перевірка фактів в інтернет-архівах, соціальних мережах. Боротьба за правдивість пов'язана з питанням оригінальності даних, які ви публікуєте. Тому аналізуйте і думайте! Аналітична робота зараз важить, як золото. Для

Інтернету унікальний контент – це щось надзвичайно рідкісне, і ви повинні над цим дуже ретельно працювати. Унікальність інформації і момент перевірки вимірюється тими самими інструментами, що допомагають перевірити текст на плагіат. Наприклад, ресурс *Advego* – це біржа копірайту. Такі біржі є для всіх аспектів журналістської діяльності (фото, відео, музика). Ще тут можна купити текст. Потім його просто знімають з продажу. Так само ви можете тут перевірити текст на антиплагіат, отримати рекомендації щодо стилістики вашого тексту (легкість читання, уживання вдалих виразів, епітети і т.п.). Обмеження в 2000 знаків. Для власного ужитку це є гідний інструмент.

- Різні інструменти самопрезентації в критиці, які можуть бути сьогодні.

Стратегії самореалізації музичного критика: блогер

Перша стратегія, що пов'язана з журналістською діяльністю – це блогер – суто інтернетівське явище, що має коріння з авторських колонок друкованих видань, але пов'язане з есеїстикою і транлює позицію тієї чи іншої людини у суспільстві, коментує її. В якості прикладу я навела вам блог відомого композитора *Андрія Бондаренка*. Заслуговує на увагу його публікація щодо присудження шевченківської премії у 2021 році, що викликала серйозні дискусії в мережі.

Серед західних блогерів я хочу показати *BrooklynVegan*, який пише про будь-яку музику, насамперед про вініл, і про групи, що збереглись на вінілових виданнях. На сайті можна послухати музику і почитати рецензії до неї. І ще надаю посилання на західний рейтинг блогів, там 25 ключових, найбільш впливових музичних блогерів 2019 року (дивіться нижче).

Російський інтернет-ресурс *Петра Поспелова* – це дуже відомий музичний критик і композитор, який друкувався у газетах у прогресивні часи, коли росія ще була на шляху демократії, це 1990-ті роки. Потім газета «Известия» була закрита, як вам відомо. Петро Поспелов там вів музичну сторінку з блискучими матеріалами. Тепер він публікується на шпальтах

газети «Ведомости» і має авторський ресурс, присвячений саме музичній критиці. Це унікальне явище, тому що він розглядає музичну критику саме як музичну критику, а не музичну журналістику.

Стратегії самореалізації музичного критика: кореспондент

Це традиційна форма, що прийшла до нас з минулого і пов'язана з традиційними формами медіа, які зараз виживають завдяки тому, що мають електронний формат видання. «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Газета День» – саме тут ви можете побачити публікації критиків. Але особливості публікації в цих виданнях пов'язані з традиціями друкованої преси. І тут немає для нас нічого нового. Але закликаю також на це звернути увагу і теж періодично писати до цих видань.

Стратегії самореалізації музичного критика: кореспондент-блогер

З'являються і такі компромісні варіанти, коли кореспондент може бути і блогером водночас. Електронні видання трактують діяльність своїх дописувачів як ведення блогу. Наприклад, Аделіна Єфіменко та її блог у виданні «Збруч», де можна познайомитись зі статтями автора та проаналізувати їх.

Хочу звернути вашу увагу на композиторів – на їх рецензії, статті. В даному випадку критика рухається в бік есеїстики, коли стає важливим не стільки те, що пишуть, а скільки хто пише. І тут зірковість імені починає відігравати значну роль. Всіх закликаю заздалегідь формувати свій імідж. Приклад: блог у виданні «Kyiv Daily» Олексія Шмурака – композитора покоління 2000-х років, який має доволі епатажний стиль і цікаву образність мови.

З'являються блоги, що ведуть не персонально люди, а інституції. Але вони спираються на цікавих особистостей. У виданні «Лівий берег» бачимо блог «Kyiv Contemporary Music Days». У ньому пишуть про фестиваль, який поєднував музичні виконання з лекціями відомих західних виконавців. Фестиваль веде композитор Альберт Саприкін. До речі, він також має окремий блог про композиторів і події в сучасному мистецтві.

Стратегії самореалізації музичного критика: автор спеціалізованого сайту (редактор/ініціатор)

Далі від кореспондента ми можемо перейти до ролі редактора. Дійсно, інтернет-простір сьогодні дає всі можливості для того, щоб ви могли бути самі для себе редактором, ініціатором і видавцем. Я маю приклади сайтів і публікацій, таких як:

- ресурс «Музика» – пов'язаний з переходом журналу в інтернет-простір і з Ольгою Голинською, яка є головним редактором і підтримує це видання (хоча на сьогодні воно вже закрилось). Видання тримається завдяки переходу в Інтернет. Це приклад, коли людина сама, без належного фінансування «витягує» інтернет-видання і робить дуже важливу справу;
- видання «*The Claquers*». Його організувала команда музикознавців під орудою Стаса Невмержицького (один з останніх учнів Ніни Герасимової-Персидської). Він об'єднав навколо себе студентів 4-го курсу історико-теоретичного факультету Київської консерваторії: Лізу Сіренко, Дзвеніславу Саф'ян та студента магістратури Олександра Островського. Це видання є доволі успішним та конструктивним для того, щоб опанувати нові жанри та нові типи критики. На його прикладі ми можемо прослідкувати нові технології, які і нам треба врахувати, щоб бути успішними музичними критиками і реалізувати себе в інтернет-просторі.

Тактика музичного критика в інтернет-просторі:

1. Відкритість до медійних технологій. Потрібно активно опанувати медіаграмотність. Не будьте байдужими до будь-яких мереж, акаунтів, можливостей створення сайтів та іншого. Саме вони роблять канал вашої самопрезентації як критика більш виразним і зрозумілим. Сьогодні музичний журналіст повинен поєднувати в собі багато якостей і вмінь: писати, знімати відео, бути трошки артистом, вміти працювати з комп'ютером, фотографувати, вести пошукову роботу. Всі ці знання є доступними, просто

потрібно цікавитись, бути відкритим. Існує чимало спеціалізованих майстер-класів, що допомагають отримати базові знання, що допоможуть в майбутньому реалізувати себе як критика. Дійте за системою, коли одна і та ж сама інформація подається з різних боків і каналів, за трьома принципами, що ми описали сьогодні: архів, комунікативна інформація, інформація-самопрезентація. Ці канали опановують сьогодні майже всі, навіть композитори. Приклад: у Ігоря Щербакова, керівника спілки композиторів, є свій *Facebook*, Вікіпедія і сайт. Ми повинні враховувати, що будь-яка інформація сьогодні повинна транслюватися одразу в декількох каналах.

2. Командна робота. Музична критика сьогодні вимагає командної роботи. Ви просто не в змозі вкласти у свій критичний проєкт по 4–5 годин на день. Тому варто об'єднуватися! Ви можете стати дописувачем якоїсь інституції, або утворити власну команду. Приклад – радіо «Ісландія», команда «The Claquers». Наш слоган: «Колаборуй, щоб ставати краще!»

3. Опанування нових жанрів. Які жанри з'явилися за останні роки в інтернет-просторі? Окрім традиційних інформаційних новин, анонсів, інтерв'ю, рецензій, виникло чимало нових речей, які активно використовуються музичними критиками, а саме:

- Огляд компонентів інтернет-простору (матеріали про тематичні підкасти, огляд стрімів, онлайн-концертів, сайти тощо).
- Розшифровка відеоінтерв'ю та лекцій.
- Створення ігор та вікторин.
- Есе та рецензії на твори інтернет-архіву.
- Історії та музична література (літературні розповіді про музичне минуле, інтригуючі історії життя композиторів).
- Мікстові форми журналістики: інтерв'ю (аудіо та відео як доповнення вербального матеріалу).

Дякую за увагу!

Посилання на ресурси від Олени Д'ячкової:

- <https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat>
- <http://music-ukr.blogspot.com/>
- <https://www.hypebot.com/hypebot/2019/01/top-25-most-influential-music-blogs-of-2019.html>
- <https://zbruc.eu/taxonomy/term/25316>
- <https://kyivdaily.com.ua/tag/aleksey-shmurak/>
- <http://mus.art.co.ua/>
- <https://theclaquers.com/>
- <http://moderato.in.ua/>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анфілова, С. (2016). Опанування музично-критичних жанрів на телебаченні у навчанні мистецтвознавців. *Аспекти історичного музикознавства* – VIII: Вища мистецька освіта як інструмент збереження культурної ідентичності. Харків, 139–151.
2. Баран, Т. (1991). Цимбали та музичний професіоналізм . *Телебачення прямого ефіру*. Київ: Либідь.
3. Гордійчук, М. (1973). *На музичних дорогах*. Київ: Музична Україна.
4. Гордійчук, М. (1984). *Музика і час*. Київ: Музична Україна.
5. Еверетт, Д. (2002). *Навчальний посібник репортера*. Київ: ПроМедіа.
6. Загайкевич, М. П. (1989). Музикознавство і музична критика. *Історія української музики*, 2, 424–445.
7. Здоровега, В. Й. (2004). *Теорія і методика журналістської творчості*. Львів: ПАІС.
8. Зінькевич, О., Чекан, Ю. (2007). *Музична критика: теорія та методика*. Чернівці: Книга – XXI.
9. Каришева, Т. (1978). *Петро Сокальський*. Київ: Музична Україна.
10. Кулик, Р. (1976). Українська прогресивна музична критика другої половини ХІХ ст. про творчість західноєвропейських композиторів. *Українське музикознавство*, 11, 3–43.
11. Кулик, Р. (1990). Музикознавство і музична критика. *Історія української музики. Кінець ХІХ–початок ХХ ст.*, 3, 386–403.
12. Мизитова, А. А. (1985). *Переоценка ценностей в структуре критической оценки*. Харьков.
13. Микитенко, А. М. (2003). *Основи радіожурналістики*. Харків: ХНУ ім. В. М. Каразіна.
14. Михайлін, І. Л. (2002). *Основи журналістики*. Київ: ЦУЛ.
15. Мізітова, А. (1986). *До проблеми оціночних критеріїв*. *Музика*, 6, 4–5.
16. *Музична критика і сучасність*, 1. (1978). Київ: Музична Україна.
17. *Музична критика і сучасність*, 2. (1984). Київ: Музична Україна.

18. Пірогова, Н. (1969). Роль преси у становленні й розвитку музичної культури Харкова (1917–1919 рр.). *Українське музикознавство*, 4, 3–12.
19. Сокальський, П. (1977). *Вибрані статті та рецензії*. Київ: Музична Україна.
20. Філатова, Л. (2013). Музична публіцистична та просвітницька діяльність Петра Петровича Сокальського: особистість і час. *Молодь і ринок*, 5 (100), 30–34.
21. Черкашина-Губаренко, М. (2002). *Музика і театр на перехресті епох*, 1–2. Київ: Наука.
22. Юферова, З. Б. (2014). *Дон-Диез «Южного края»: золотые россыпи композиторского и музыкально-критического наследия Владимира Сокальского*. Харків: С.А.М.
23. Юферова, З. Б. (1969). Філософське – естетичні питання у ранніх статтях В. Сокальського. *Українське музикознавство*, 4, 171–181.